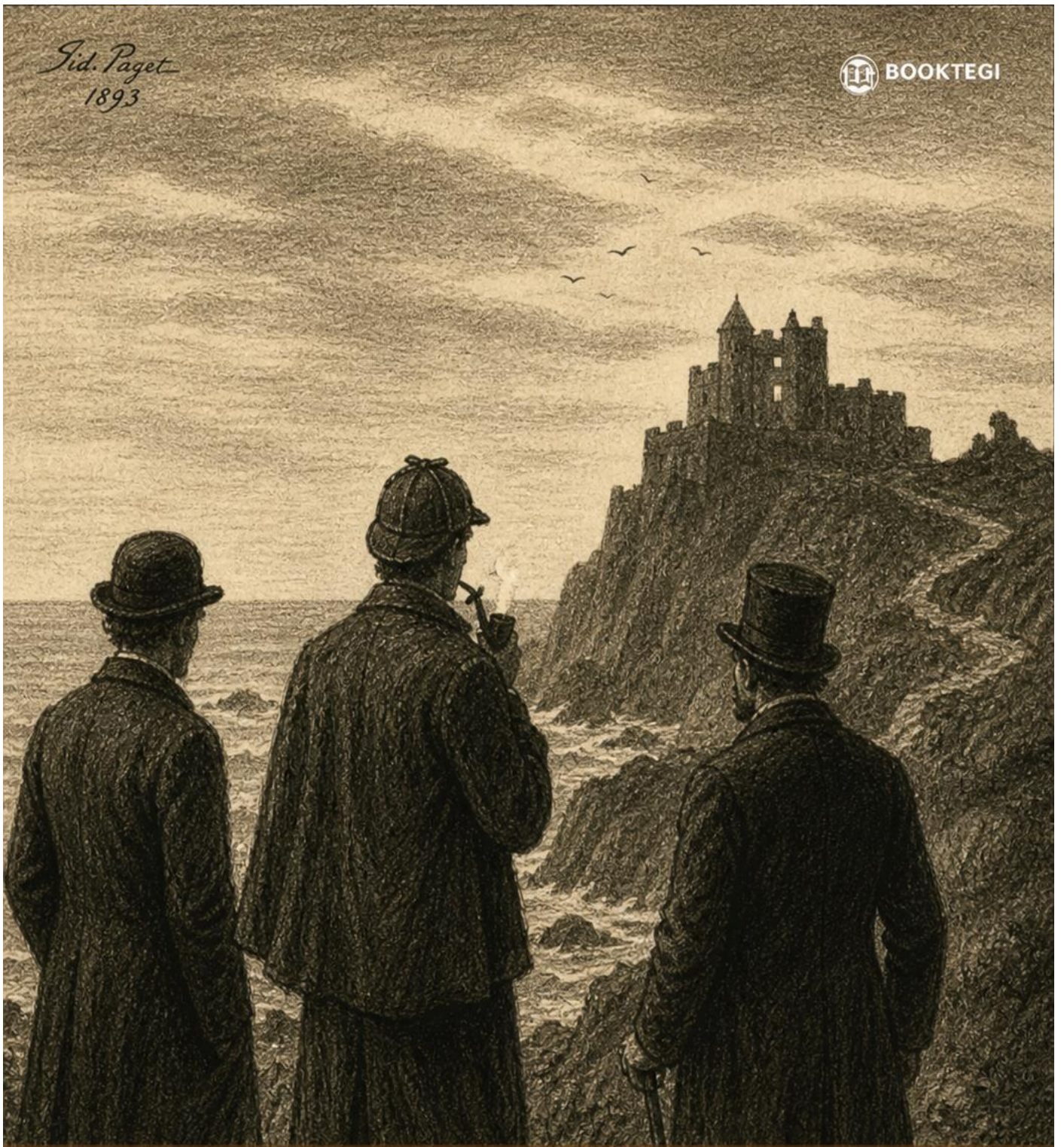

Jid. Paget
1893

 BOOKTEGI

HIRU GARRIDEBEN ABENTURA

ARTHUR CONAN DOYLE

BOOKTEGI

booktegi.eu

ARTHUR CONAN DOYLE

Hiru garrideben abentura

Itzulpena:

Aitor Salinas Betanzos

Zuzenketa:

Leire Urbieta Vázquez

Maketazioa:

Paule Rementeria López de Alda

Baliteke komedia bat izatea, edo baliteke tragedia bat izatea. Gizon bati burua galtzea kostatu zitzaion, niri odol-isurketa bat kostatu zitzaidan, eta beste gizon bati legearen zigorrak. Hala ere, komediaren elementu bat bazegoen, zalantzarik gabe. Beno, zuek zeuek epaituko duzue.

Data oso ondo gogoratzen dut, izan ere hilabete berean izan zen Sherlock Holmes-ek zaldun titulua ukatu zuenean, agian noizbait azalduko diren zerbitzu batzuegatik. Gaiari pasadan aipatzea besterik ez dut egingo, izan ere, lagun eta konfiantzazko kide naizen aldetik, bereziki kontuz ibili behar dut edozein deskreziorik ez egiteko. Hala ere, berriro diot horrek aukera ematen didala data finkatzeko, 1902ko ekainaren amaiera izan baitzen, Hegoafrikako Gerraren amaieraren ondoren. Holmesek hainbat egun eman zituen ohean, noizean behin egiten zuen bezala, baina goiz hartan agertu zen eskuan foolscap motako dokumentu luze bat zuela eta bere begi gris zorrotzetan irribarre maltzur bat ageri zela.

—Dirua irabazteko aukera bat duzu, Watson lagun —esan zidan—. Inoiz entzun al duzu Garrideb izena?

Onartu nuen ezetz.

—Beno, Garrideb bat aurkitzen baduzu, dirua dago hor.

—Zergatik?

—Ah, istorio luzea da —pixka bat bitxia ere bai—. Uste dut gizakiaren konplexutasunak aztertzen ibili garen guztian ez dugula sekula hain gauza berezirik aurkitu. Gizona laster etorriko da galdeketa egiteko, beraz ez dut gaia zabalduko etorri arte. Baina bitartean, hori da bilatzen dugun izena.

Telefono-liburua nire ondoan zegoen mahaian, eta orriak pasatzen hasi nintzen itxaropen gutxiarekin. Baina nire harridurarako, izen arraro hori bere lekuan ageri zen. Garaipen oihu bat egin nuen.

—Hemen duzu, Holmes! Hemen dago!

Holmesek liburua hartu zidan eskutik.

—"Garrideb, N., 136 Little Ryder Street, W." —irakurri zuen—. Barkatu huts egitegatik, Watson maitea, baina hau bera da gizona. Hori da bere gutunean agertzen den helbidea. Beste bat behar dugu parekatzeko.

Mrs Hudsonnek txartel bat ekarri zuen erretilu batean. Hartu eta begiratu nuen.

—Baina hemen dago! —oihukatu nuen harrিতuta—. Hasiera ezberdina da. John Garrideb, abokatua, Moorville, Kansas, AEB.

Holmesek irribarre egin zuen txartela begiratzean.

—Beldur naiz beste saiakera bat egin beharko duzula, Watson —esan zuen—. Gizon hau ere jada trama barruan dago, nahiz eta ez nuen espero gaur goizean ikustea. Hala ere, jakin nahi ditudan gauza asko kontatzeko moduan dago.

Handik gutxira gelan zegoen. John Garrideb jauna, abokatua, gizon baxu baina sendoa zen, aurpegi borobil, fresko eta bizar gabearekin, negozio-gizon amerikar askoren ezaugarria. Oro har, potoloa eta haur itxurakoa zen, eta irribarre zabala zuen aurpegian. Hala ere, bere begiak harrigarriak ziren. Gutxitan ikusi dut hain biziak, hain erneak eta pentsamenduaren aldaketa guztiei hain adi zeuden begiak. Bere azentua amerikarra zen, baina ez zuen hizkeraren berezitasun handirik.

—Holmes jauna? —galdetu zuen, batetik bestera begiratzuz—. Bai, zure irudiak nahiko antzekoak dira zurekin, jauna, hala esatea baimentzen badidazu. Uste dut nire izenkideak, Nathan Garrideb jaunak, gutun bat bidali dizula, ezta?

—Eseri zaitetz, mesedez —esan zuen Sherlock Holmesek—. Uste dut asko hitz egin beharko dugula.

Esku artean zituen paperak hartu zituen.

—Zu zara, jakina, dokumentu honetan aipatzen den John Garrideb jauna. Baina ziur aski denbora daramazu Ingalaterran?

—Zergatik diozu hori, Holmes jauna?

Begietan susmoa igarri nion.

—Zure janzkera osoa ingelesa da.

Garridebek barre egin zuen, behartuta.

—Zure trikimailuen berri izan dut, Holmes jauna, baina ez nuen espero ni izango nintzenik haien helburua. Non ikusten duzu hori?

—Zure berokiaren sorbalda-ebakia, zure boten puntak... nork ukatuko luke?

—Beno, ez nuen uste hain britainiarra nintzenik. Baina negozioak ekarri ninduen hona duela denbora bat, eta, diozun bezala, nire janzkera ia guztia Londreskoa da. Hala ere, zure denbora baliotsua dela uste dut, eta ez gara nire galtzerdien ebakiari buruz hitz egiteko elkartu. Zer iruditzen zaizu eskuan duzun paper horretara joatea?

Holmesek nolabait haserretu zuen gure bisitaria.

—Pazientzia, Garrideb jauna! —esan zuen nire lagunak tonu lasaigarrian—. Watson doktoreak esango lizuke nire digresio txiki hauek batzuetan garrantzitsuak izaten direla azkenean. Baina zergatik ez da Nathan Garrideb zurekin etorri?

—Zergatik sartu zenuen zu honetan? —galdetu zuen bisitariak bat-batean haserre—. Zer zerikusi duzu zuk? Bi jaun arteko kontu profesional bat zen, eta batek detektibe bat deitu behar izan du! Gaur goizean ikusi dut, eta kontatu dit egin didan txorakeria, horregatik nago hemen. Baina, hala ere, ez zait bat ere gustatzen.

—Ez zen zure aurkako ezer izan —esan zuen Holmesek—. Bere helburua lortzeko ardura besterik ez zen.

Pixkanaka, bisitariaren haserrea baretu zen.

—Bueno, horrela desberdina da —esan zuen—. Ez dut nahi polizia kontu pribatu batean sartzea. Baina lagundu nahi badiguzu gizona aurkitzen, ez dago arazorik.

—Hori da kontua —esan zuen Holmesek—. Eta orain, hobe da zuk zeuk azalpen argi bat ematea.

—Ez dago arrazoirik sekretuan gordetzeko. Ahal dudan bezain labur emango dizkizuet datuak. Kansasetik etorria bazina, ez nizuke azaldu beharko nor zen Alexander Hamilton Garrideb. Higiezinetan egin zuen dirua, eta gero Chicagoko gari-merkatuan, baina gero Arkansas ibaiaren ertzean, Fort Dodgeren mendebaldean, zuen konderrietako baten tamainako lur-eremu bat erosten xahutu zuen. Larre-lurra zen, egur-lurra zen, laborantzarako lurra zen, meatzez hornitutako lurra zen, eta, azken batean, jabea den gizonari dolarrak ekartzen dizkion lur mota oro.

—Ez zuen ez ahaiderik ez seniderik —edo baldin bazituen, nik ez nuen inoiz haien berririk izan—. Baina harrotasun moduko bat sentitzen zuen bere izenaren bitxitasunaz. Horrek elkartu gintuen. Topekan abokatu nintzen, eta egun batean gizon zaharra etorri zitzaidan bisitan, eta ikaragarri poztu zen bere izen bera zuen beste gizon bat ezagutzear. Bere mania kuttuna zen, eta munduan Garrideb gehiago ba ote zeuden jakin nahi zuen. “Aurkitu beste bat!”, esan zidan. Nik erantzun nion gizon lanpetua nintzela eta ezin nuela nire bizitza osoa munduan barrena Garrideben bila ematen ibili. “Hala ere”, esan zuen hark, “horixe bera egingo duzu, gauzak nik pentsatu bezala ateratzen badira.” Txantxetan ari zela pentsatu nuen, baina hitz haiek esanahi handia zuten, laster ohartuko nintzenez.

—Izan ere, urtebete igaro baino lehen hil zen, eta testamentu bat utzi zuen. Kansasko estatuan inoiz aurkeztu den testamenturik bitxiena izan zen. Bere ondasunak hiru zatitan banatu zituen, eta nik haietako bat jaso behar nuen, baldin eta gainerakoa partekatuko zuten beste bi

Garrideb aurkitzen banituen. Bost milioi dolar dira bakoitzarentzat, gutxienez zentimo bat balio badu, baina ezin dugu eskua gainean jarri hirurok ilaran jarri arte.

—Aukera hain handia zen, ezen nire abokatu-lana albo batera utzi eta Garrideben bila abiatu bainintzen. Ez dago bakar bat ere Estatu Batuetan. Herrialde osoa arakatu nuen, jauna, hortz fineko orrazi batekin bezala, eta ez nuen Garrideb bakar bat harrapatu. Orduan herrialde zaharra probatu nuen. Eta bai, izena ageri zen Londreseko Telefono Gidan. Duela bi egun joan nintzaion eta kontu osoa azaldu nion. Baina bera ere gizon bakartia da, ni bezala, emakumezko ahaide batzuk baditu, baina ez gizonezkorik. Testamentuan hiru gizon heldu aipatzen dira. Beraz, ikusten duzunez, hutsune bat dugu oraindik, eta hori betetzen laguntzen badiguzu, oso gustura ordainduko dizkizugu zure gastuak.

—Beno, Watson —esan zuen Holmesek, irribarrez—, esan nizun ez al zen zentzugabe samarra?

—Nik pentsatuko nuke, jauna, biderik agerikoena egunkarietako iragarki-zutabeetan iragartzea zela.

—Hori egin dut, Holmes jauna. Erantzunik ez.

—Ene bada! Beno, benetan arazo txiki oso bitxia da. Agian begiratuko diot nire aisialdian. Bide batez, bitxia da Topekatik etorri izana. Nik korrespontsal bat izan nuen han —orain hilda dago—, Lysander Starr doktore zaharra, 1890ean alkate izan zena.

—Starr doktore zahar ona! —esan zuen gure bisitariak—. Oraindik ere ohoratua da haren izena. Beno, Holmes jauna, uste dut egin dezakegun gauza bakarra zuri berri ematea dela eta nola goazen jakinaraztea. Bi egun barru edo entzungo duzula iruditzen zait.

Ziurtasun horrekin, amerikarrak burua makurtu eta alde egin zuen.

Holmesek pipa piztua zuen, eta denbora batez eserita egon zen aurpegian irribarre bitxi bat zuela.

—Beno? —galdetu nuen azkenean.

—Pentsatzen ari naiz, Watson; pentsatzen besterik ez!

—Zertan?

Holmesek pipa ezpainetatik kendu zuen.

—Pentsatzen ari naiz, Watson, zer arraio izan daitekeen gizon horren helburua hain gezurzerrenda luzea kontatzean. Ia zuzenean galdetu diot —batzuetan aurrez aurreko eraso zakarra izaten baita politikarik onena—, baina hobe iruditu zait gu engainatu gaituela pentsatzen uztea. Hona hemen gizon bat, ukondoetan gastatutako beroki ingeles batekin eta belaunetan zabaldua duen prakarekin, urtebeteko erabileraren arrastoeekin; eta hala ere, dokumentu

honen arabera eta bere kontakizunaren arabera, probintzietako amerikarra da, Londrera berriki iritsia. Ez da iragarkirik agertu egunkarietako iragarki-zutabeetan. Badakizu nik ez dudala ezer galtzen han. Nire gordeleku gogokoena dira piezak altxatzeko, eta ez nuen inoiz halako faisai oparo bat pasatzen utziko. Ez dut inoiz ezagutu Topekako Lysander Starr doktore bat. Ukitzen zenuen tokian faltsua zen. Uste dut gizona benetan amerikarra dela, baina bere azentua leundu duela urteetako Londreseko bizimoduarekin. Orduan, zein da bere jokoa, eta zer motibo dago Garrideben bilaketa zentzugabe honen atzean? Merezi du gure arreta, izan ere, gizona gaizkilea dela onartuta, oso gaizkile konplexu eta asmotsua baita. Orain jakin behar dugu gure beste korrespontsala ere iruzurgilea ote den. Deitu iezaiozu, Watson.

Hala egin nuen, eta ahots mehe eta dardarati bat entzun nuen linearen beste aldean.

—Bai, bai, Nathan Garrideb jauna naiz. Holmes jauna hor al dago? Asko gustatuko litzaidake Holmes jaunarekin hitz egitea.

Nire lagunak hartu zuen telefonoa, eta ohiko elkarrizketa sinkopatua entzun nuen.

—Bai, hemen izan da. Ulertzen dut ez duzula ezagutzen... Zenbat denbora?... Bi egun bakarrik!... Bai, bai, noski, oso aukera erakargarria da. Etxean egongo al zara gaur arratsaldean? Uste dut zure izenkidea ez dela han egongo?... Oso ondo, orduan joango gara, nahiago baitut berarik gabe hitz egin... Watson doktorea nirekin etorriko da... Zure oharretik ulertu nuen ez zarela askotan ateratzen... Beno, seiak aldera joango gara. Ez diozu zertan ezer esan amerikar abokatuari... Oso ondo. Agur!

Udaberriko arratsalde eder bateko ilunabarra zen, eta Little Ryder Street bera ere, Edgware Road-etik ateratzen zen kale txikietako bat, oroitzapen txarreko Tyburn Tree zaharretik harri kolpe batera baino ez zegoena, urrez eta zoragarritz ageri zen eguzkia sartzeko izpi zeharren pean. Guk jo behar genuen etxea georgiar hasierako eraikin handi eta zahar bat zen, adreiluzko aurrealde lauarekin, beheko solairuko bi leiho irten sakonek bakarrik hausten zutena. Gure bezeroa beheko solairu horretan bizi zen, eta leiho baxuek erakusten zuten benetan bere esna-orduak ematen zituen gela handi haren aurrealdea zirela. Holmesek seinalatu zuen pasatzen ari ginela izen bitxia zeraman letoizko plakatxo txikia.

—Urte batzuk badaramatza hemen, Watson —esan zuen, haren azalera koloregabetua adieraziz—. Benetako izena da, behintzat, eta hori kontuan hartzekoa da.

Etxeak eskailera komun bat zuen, eta sarreran hainbat izen zeuden margotuta, batzuk bulegoak adierazten zituzten eta beste batzuk logela pribatuak. Ez zen etxebizitza-pisuen multzo bat, baizik eta bohemio ezkongabeen bizilekua. Gure bezeroak berak ireki zigun atea, eta barkamena eskatu zuen arduraduna zen emakumea lauretan joaten zela esanez. Nathan Garrideb jauna oso pertsona altua zen, lotura askeko gorputzarekin eta bizkar makurtuarekin, argala eta burusoila, hirurogei urte pasatxokoa. Hilotz-itxurako aurpegia zuen, inoiz ariketa fisikorik egiten ez duen gizonaren azal hil eta matearekin. Betaurreko borobil handiek eta

ahuntz-bizar txiki irten batek, bere jarrera makurtuarekin batera, jakin-min zorrotz baten itxura ematen zioten. Hala ere, oro har, atsegina zen, nahiz eta xelebrea.

Gela ere bere biztanlea bezain bitxia zen. Museo txiki baten antza zuen. Zabala eta sakona zen, eta inguruan armairu eta beirate ugari zeuden, ale geologiko eta anatomikoz gainezka. Tximeleta eta sitsen kutxek sarreraren alde banatara egiten zuten. Erdiko mahai handia mota guztietako hondakinez estalia zegoen, eta haien artetik mikroskopio indartsu baten letoizko hodi luzea tente agertzen zen. Ingurura begiratzean, gizonaren interesen unibertsaltasunak harritu ninduen. Hemen antzinako txanponen kutxa bat zegoen. Han, suharri tresnen armairu bat. Erdiko mahaiaren atzean, fosil-hezurren armairu handi bat. Gainean, igeltsuzko garezurren ilara bat, azpian “Neanderthal”, “Heidelberg”, “Cromagnon” bezalako izenak zituztenak. Garbi zegoen gai askotako ikertzailea zela. Gure aurrean zegoela, larru leun zati bat zuen eskuineko eskuan, txanpon bat leuntzen ari zena.

—Sirakusakoa, garairik onenekoa —azaldu zuen, gorantz erakutsiz—. Asko okertu ziren amaierarantz. Onenetan, gorentzat jotzen ditut, nahiz eta batzuek Alexandriako eskola nahiago duten. Hemen aulki bat aurkituko duzu, Holmes jauna. Utzidazu hezur hauek kentzen. Eta zu, jauna —a, bai, Watson doktorea—, mesedez, japoniar pitxerra alde batera jarriko bazenu. Nire bizitzako interes txikiak ikusten dituzu inguruan. Medikua irteten ez naizela leporatzen ari zait beti, baina zergatik irten behar dut hainbeste gauza hemen naukadanean? Ziurta diezazuket armairu horietako baten katalogazio egokiak hiru hilabete on oso hartuko lizkidakeela.

Holmesek ingurura begiratu zion jakin-minez.

—Esan nahi didazu ez zarela inoiz ateratzen? —esan zuen.

—Noizean behin Sotheby’s edo Christie’s-era joaten naiz. Bestela, oso gutxitan uzten dut nire gela. Ez naiz oso sendoa, eta nire ikerketak oso xurgatzaileak dira. Baina imajina dezakezu, Holmes jauna, zein izugarritzko astindua —atsegina baina izugarria— izan zen niretzat aparteko zorte honen berri izan nuenean. Garrideb bat besterik ez da falta auzia osatzeko, eta ziur aski aurkituko dugu. Anaia bat izan nuen, baina hilda dago, eta emakumezko ahaideak baztertuta daude. Baina munduan beste batzuk egon behar dute, noski. Entzuna nuen kasu arraroak eramaten zenituela, eta horregatik jo nuen zugana. Jakina, jaun amerikarra guztiz zuzena da, eta lehenik haren aholkuari jarraitu beharko niokeen, baina ahal nuen onena egin nuen.

—Nire ustez, oso zuhur jokatu zenuen —esan zuen Holmesek—. Baina benetan al zaude kezkatuta Amerikan ondare bat eskuratzeaz?

—Inondik ere ez, jauna. Ezerk ez ninduke nire bilduma uztera behartuko. Baina jaun honek ziurtatu dit erosiko didala nire parte gure eskubidea ezartzen dugun bezain laster. Bost milioi dolar zen aipatutako kopurua. Une honetan merkatuan dozena bat ale daude nire bilduman hutsuneak betetzen dituztenak, eta ehunka libera falta zaizkidalako ezin ditut erosi. Pentsa

ezazu zer egin nezakeen bost milioi dolarrekin. Bilduma nazional baten ernamuina daukat. Nire garaiko Hans Sloane izango naiz.

Betaurrekoen atzetik dizdira egiten zioten begiek. Oso garbi zegoen Nathan Garrideb jaunak ez zuela ahaleginik aurreztuko bere izenkidea aurkitzeko.

—Zu ezagutzeko baino ez naiz etorri, eta ez dago arrazoirik zure ikerketak eteteko —esan zuen Holmesek—. Nire lanetan harremana pertsonalki ezartzea gustatzen zait. Galdera gutxi egin behar dizkizut, zure kontakizun argia poltsikoan baitut, eta hutsuneak bete egin nituen jaun amerikar hura etorri zenean. Ulertzen dut aste honetara arte ez zenuela haren berri.

—Hala da. Joan den asteartean etorri zen.

—Gaur izan dugun elkarrizketaren berri eman al zizun?

—Bai, jauna, zuzenean itzuli zen nigana. Oso haserre zegoen.

—Zergatik egon behar zuen haserre?

—Bazirudien bere ohorearen aurkako zerbait zela uste zuela. Baina berriz itzuli zenean alai zegoen.

—Jarduteko moduren bat proposatu al zizun?

—Ez, jauna, ez zidan halakorik proposatu.

—Dirurik izan al du zugandik, edo eskatu al dizu?

—Ez, jauna, inoiz ez!

—Ez duzu ikusten gogoan duen beste helburu posiblerik?

—Batere ez, berak esaten duena salbu.

—Telefono bidezko hitzorduarena esan al zenion?

—Bai, jauna, esan nion.

Holmes pentsamenduan galduta geratu zen. Ikusten nuen nahastuta zegoela.

—Balio handiko piezarik ba al duzu zure bilduman?

—Ez, jauna. Ez naiz gizon aberatsa. Bilduma ona da, baina ez oso baliotsua.

—Ez duzu lapurren beldurrik?

—Batere ez.

—Zenbat denbora daramazu gela hauetan?

—la bost urte.

Holmesen galdeketa kolpe agintzaile batek eten zuen atean. Gure bezeroak sarraila askatu bezain laster, abokatu amerikarra sartu zen gelara, aztoratuta.

—Hemen zaudete! —oihukatu zuen, paper bat buru gainetik astinduz—. Garaiz helduko nintzela pentsatu dut. Nathan Garrideb jauna, nire zorionik beroenak! Gizon aberatsa zara, jauna. Gure negozioa zorionez amaituta dago eta dena ondo doa. Eta zuri dagokizunez, Holmes jauna, esan dezakegun bakarra da barkamena eskatzen dugula alferrikako enbarazurik eman badizugu.

Papera eman zion gure bezeroari, eta hura iragarki markatu bati begira gelditu zen. Holmes eta biok aurrerantz makurtu ginen eta haren sorbaldaren gainetik irakurri genuen. Horrela zioen:

HOWARD GARRIDEB

Nekazaritza-makineriaren eraikitzailea

Lotzaileak, segagailuak, lurruneke eta eskuzko goldeak, ereiteko makinak, areak, nekazarien gurdiak, buckboard-ak eta gainerako tresna guztiak

Artesiar putzuetarako aurrekontuak

Eskatu Grosvenor Buildings, Aston

—Bikaina! —arnasa etenik esan zuen gure ostalariak—. Horrela hirugarren gizona daukagu.

—Birminghamen ikerketak hasiak nituen —esan zuen amerikarrak—, eta han dudan ordezkariak bertako egunkari bateko iragarki hau bidali dit. Mugitu egin behar dugu eta kontua amaitu. Gizon horri idatzi diot, eta esan diot bihar arratsaldeko lauretan bere bulegoan ikusiko duzula.

—Nik ikusi behar dut?

—Zer diozu, Holmes jauna? Ez al duzu uste zuhurra litzatekeela? Hemen nago ni, amerikarra, istorio zoragarri batekin. Zergatik sinetsiko luke esaten diodana? Baina zu britainiarra zara, erreferentzia sendoekin, eta nahitaez entzungo du esaten duzuna. Zurekin joango nintzateke nahi bazenu, baina bihar oso egun betea dut, eta beti jarraitu ahal nizuke arazorik izanez gero.

—Beno, nik urteak daramatzat halako bidaiarik egin gabe.

—Ez da ezer, Garrideb jauna. Zure loturak kalkulatu ditut. Hamabietan irteten zara eta biak igaro eta gutxira han egon beharko zenuke. Gero gau berean itzul zaitzake. Gizon hori ikusi,

gaia azaldu eta bere existentziaren zinpeko aitortpena lortzea besterik ez duzu egin behar. Jaungoikoarren! —gehitu zuen bero—, kontuan hartuta ni Amerikaren erdialdetik etorri naizela, ez dirudi gehiegi eskatzea zu ehun miliako bidaia egitera joatea kontu hau amaitzeko.

—Hala da —esan zuen Holmesek—. Uste dut jaun honek esaten duena guztiz egia dela.

Nathan Garrideb jaunak sorbaldak jaso zituen etsipen-keinu batekin.

—Beno, tematzen bazarete joango naiz —esan zuen—. Egia esan, zaila egiten zait zuri ezer ukatzea, nire bizitzara itxaropenaren distira ekarri duzula kontuan hartuta.

—Orduan adostuta dago —esan zuen Holmesek—, eta, zalantzarik gabe, ahal bezain laster emango didazu berri bat.

—Ni arduratuko naiz horretaz —esan zuen amerikarrak—. Beno —gehitu zuen, erlojura begiratz—, joan egin behar dut. Bihar etorriko naiz, Nathan jauna, eta Birminghamera agurtzera lagunduko zaitut. Nire bidean zatoz, Holmes jauna? Bueno, orduan, agur, eta agian bihar gauean berri onak izango ditugu zuretzat.

Konturatu nintzen nire lagunaren aurpegia argitu egin zela amerikarra gelatik irten zenean, eta pentsakor zegoen nahasmenduaren aztarna desagertu zela.

—Zure bilduma ikustea gustatuko litzaidake, Garrideb jauna —esan zuen—. Nire ofizioan mota guztietako ezagutza arraroak izaten dira erabilgarri, eta zure gela hau horien biltegi bat da.

Gure bezeroa pozaren pozez argitu zen eta haren begiek distira egin zuten betaurreko handien atzetik.

—Beti entzuna nuen, jauna, oso gizon adimentsua zinela —esan zuen—. Orain bertan erakutsiko nizuke dena, denbora baduzu.

—Zoritxarrez, ez dut. Baina ale hauek hain ongi etiketatuta eta sailkatuta daude, ezen ia ez baitute zure azalpen pertsonalik behar. Bihar sartu ahal izango banintz, ez dut uste eragozpenik egongo litzatekeenik begirada bat emateko, ezta?

—Batere ez. Ongi etorria izango zara. Lekua, jakina, itxita egongo da, baina Mrs Saunders sotoan egoten da lauretaraino, eta bere giltzarekin sartzen utziko lizuke.

—Beno, bihar arratsaldea libre daukat. Mrs Saundersi hitz pare bat esango bazenio, guztiz egokia izango litzateke. Bide batez, nor da zure etxeko agentea?

Gure bezeroa txundituta geratu zen galdera ustekabeko harekin.

—Holloway eta Steele, Edgware Road-en. Baina zergatik?

—Ni ere etxeei dagokienez arkeologo samarra naiz —esan zuen Holmesek, barrez—. Pentsatzen ari nintzen ea Queen Anne garaikoa ala georgiarra zen.

—Georgiarra, zalantzarik gabe.

—Benetan? Nik pixka bat zaharragoa dela esango nukeen. Hala ere, erraz egiazta daiteke. Beno, agur, Garrideb jauna, eta opa dizut arrakasta osoa Birminghamerako bidaian.

Etxe-agentearen bulegoa hurbil zegoen, baina egun hartan itxita zegoela aurkitu genuen; beraz, Baker Street-era itzuli ginen. Afaldu ondoren bakarrik ekarri zuen Holmesek berriro gaia.

—Gure arazo txikia amaierara hurbiltzen ari da —esan zuen—. Ziur aski jada zure buruan marraztua izango duzu konponbidea.

—Ez diot ez buru ez buztan aurkitzen.

—Burua nahiko argi dago, eta buztana bihar ikusiko dugu. Ez al zenuen ezer arrarorik nabaritu iragarki hartan?

—“Plough” hitza gaizki idatzita zegoela ikusi nuen.

—A, hori ikusi zenuen, ezta? Ederki, Watson, gero eta gehiago hobetzen ari zara. Bai, ingeles txarra zen baina amerikar ona. Inprimatzaileak jasotako moduan paratu zuen. Gero buckboard horiek. Hori ere amerikarra da. Eta artesiari putzuak haien artean ohikoagoak dira gure artean baino. Iragarki tipikoki amerikarra zen, baina enpresa ingeles batena balitz bezala aurkeztua. Zer ondorio ateratzen duzu hortik?

—Soilik pentsa dezaket abokatu amerikar horrek berak jarri zuela. Zein zen bere helburua, hori ez dut ulertzen.

—Beno, bestelako azalpenak ere badaude. Nolanahi ere, fosil zahar on hau Birminghamera eramatea nahi zuen. Hori oso argi dago. Esan niezaiokeen argi eta garbi antzara basatien atzetik zihoala, baina bigarren pentsatuta, hobe iruditu zitzaidan eszenatokia garbitzea joaten utzita. Bihar, Watson... beno, biharrek berak hitz egingo du.

Holmes goiz-goizik atera zen. Bazkaltzeko orduan itzuli zenean, aurpegia oso larria zuela ohartu nintzen.

—Hau uste nuena baino kontu serioagoa da, Watson —esan zuen—. Zintzoa da hori esatea, badakidalako arriskuan sartzeko arrazoi handiagoa izango dela zuretzat. Orain arte ezagutu beharko nuke nire Watson. Baina arriskua dago, eta jakin behar duzu.

—Beno, ez da partekatu dugun lehena, Holmes. Espero dut ez izatea azkena. Zein da oraingo arrisku zehatza?

—Kasu oso gogor baten aurrean gaude. John Garrideb jauna, abokatu, identifikatu dut. Ez da beste inor baizik eta “Killer” Evans, ospe maltzur eta hiltzailekoa.

—Beldur naiz horrekin ere ez naizela askoz jakintsuago.

—A, noski, ez da zure lanbidearen parte Newgate Calendar eramangarri bat oroimenean eramatea. Behera joan naiz Lestrade laguna ikustera Yard-era. Baliteke han intuizio irudimentsuaren falta noizbehinka egotea, baina sakontasunean eta metodoan munduko onenak dira. Ideia bat nuen gure lagun amerikarraren arrastoa haien artxiboetan aurki genezakeela. Eta bai horixe: bere aurpegi potoloa irribarrez ageri zitzaidan Rogues’ Portrait Gallery-tik. James Winter, Morecroft ezizenez ere ezaguna, Killer Evans, zen azpian zegoen oharra.

Holmesek gutun-azal bat atera zuen poltsikotik.

—Bere espedientetik puntu batzuk idatzi ditut. Berrogeita sei urte. Chicagokoa. Estatu Batuetan hiru gizon tiroz jo izanagatik ezaguna. Kartzelatik ihes egin zuen eragin politikoari esker. 1893an iritsi zen Londresera. 1895eko urtarrilean gizon bati tiro egin zion karta-joko baten ondorioz Waterloo Road-eko gaueko klub batean. Gizona hil egin zen, baina frogatu zen bera zela liskarrean erasotzailea. Hildakoa Rodger Prescott bezala identifikatu zuten, Chicagoko faltsutzaile eta diru-faltsugile ospetsua. Killer Evans 1901ean askatu zuten. Harrezkero poliziaren zaintzapean egon da, baina jakina denez bizitza zintzoa eraman du. Gizon oso arriskutsua da, normalean armak eramaten ditu eta erabiltzeko prest egoten da. Hori da gure txoria, Watson; kirol-txoria, onartu beharko duzunez.

—Baina zein da bere jokoa?

—Beno, pixkanaka forma hartzen ari da. Etxe-agentearen bulegora joan naiz. Gure bezeroak, esan zigun bezala, bost urte daramatza han. Aurretik urtebetez alokatu gabe egon zen. Aurreko maizterra Waldron izeneko jaun aske bat izan zen. Bulegoan ondo gogoratzen zuten Waldronen itxura. Bat-batean desagertu zen eta ez zen gehiago haren berririk izan. Gizon altua zen, bizarduna eta aurpegi oso ilunekoa. Orain, Killer Evansek tiroz jo zuen Prescott hori, Scotland Yard-en arabera, gizon altua, iluna eta bizarduna zen. Laneko hipotesi gisa, uste dut pentsa dezakegula Prescott, kriminal amerikarra, gure lagun errugabeak orain museo bihurtu duen gela berean bizi izan zela. Beraz, azkenean katebegi bat lortu dugu, ikusten duzunez.

—Eta hurrengo katebegia?

—Beno, orain joan eta hura bilatu behar dugu.

Tiraderatik errebolber bat atera eta eman zidan.

—Nire betiko kutuna aldean dut. Gure Far Westeko laguna bere goitzenaren mailan bizitzen saiatzen bada, prest egon beharko dugu. Ordu bete emango dizut siestarako, Watson, eta gero uste dut gure Ryder Street-eko abenturarako garaia izango dela.

Lauak jotzen ari ziren Nathan Garrideben apartamentu bitxira heldu ginenean. Mrs Saunders, zaintzailea, irteteko zorian zegoen, baina ez zuen zalantzarik izan gu barrura sartzen uzteko; atea malguki bidezko sarraila batez ixten zen, eta Holmesek agindu zuen irten aurretik dena segurua zegoela zainduko zuela. Handik gutxira kanpoko atea itxi zen, haren kapela agertu zen leiho irtenaren aurretik, eta jakin genuen etxeko beheko solairuan bakarrik geundela. Holmesek azterketa azkar bat egin zuen etxean. Hormatik zertxobait ateratzen zen armairu bat zegoen txoko ilun batean. Horren atzean makurtu ginen azkenean, eta Holmesek xuxurlaka bere asmoak azaldu zizkidan.

—Gure lagun adeitsu hau bere gelatik ateratzea nahi zuen, hori oso argi dago, eta bildumazalea inoiz ateratzen ez zenez, planifikazio pixka bat behar izan du hori lortzeko. Garrideben asmakizun oso hau, itxuraz, helburu horretarako baino ez zen. Aitortu behar dut, Watson, badagoela asmamen deabruzko puntu bat kontu honetan, nahiz eta maizterraren izen bitxiak irekitzen zion aukerak berak ere nekez espero zezakeen moduan lagundu zion. Bere trama aparteko trebetasunez ehundu zuen.

—Baina zer nahi zuen?

—Beno, horixe da hemen gauden arrazoa: jakitea. Nik egoera irakurtzen dudan neurrian, ez du zerikusirik gure bezeroarekin. Hark hil zuen gizonarekin lotutako zerbait da; baliteke delituetan laguna izandako gizonarekin. Gelan sekretu errudun bat dago. Horrela irakurtzen dut nik. Hasieran pentsatu nuen gure lagunak bere bilduman berak uste baino balio handiagoko zerbait izan zezakeela, kriminal handi baten interesa pizteko modukoa. Baina Rodger Prescott gaizto ospetsua gela horietan bizi izan izanak arrazoi sakonagoren bat adierazten du. Beno, Watson, pazientziaz itxaron besterik ez dugu, eta orduak zer ekarriko duen ikusi.

Ordu hark ez zuen asko tardatu jotzen. Itzaleran are gehiago makurtu ginen kanpoko atea ireki eta ixtearen hotsa entzun genuenean. Gero giltzaren kisketa metaliko zorrotza entzun zen, eta amerikarra gelan sartu zen. Atea isil-isilik itxi zuen atzetik, begirada azkar bat bota zuen ingurura dena seguru zegoela egiaztatzeko, gainjantzia kendu zuen, eta erdiko mahairantz joan zen, zer egin behar zuen eta nola egin behar zuen zehazki zekienaren mugimendu bizi-biziek. Mahaia alde batera bultzatu zuen, haren gainean zegoen alfonbraren lauki zatia altxatu, guztiz bildu, eta ondoren, barruko poltsikotik palanka moduko bat aterata, belaunikatu eta indarrez lan egin zuen lurrian. Handik gutxira ohol irristakorren hotsa entzun genuen, eta hurrengo unean oholetan lauki bat ireki zen. Killer Evansek pospolo bat piztu zuen, kandela-zati bat piztu, eta gure bistatik desagertu zen.

Garbi zegoen gure unea heldua zela. Holmesek eskumuturra ukitu zidan seinale gisa, eta bion artean isilka hurbildu ginen tranpa-ateraino. Ahalegindu arren, ordea, zor zaharrak gure oinen

azpian kirrinka egin behar izan zuen; izan ere, amerikarraren burua, kezkatuta ingurura begira, bat-batean azaldu zen zulo ireki hartatik. Bere aurpegia ezgaitutako amorruz begiratu zigun, baina pixkanaka lotsa puntu bateko irribarre bihurtu zen bi pistola bere burura zuzenduta zeudela ohartu zenean.

—Bueno, bueno! —esan zuen, lasai, azalera igotzen ari zen bitartean—. Badirudi soberan nengoela zuretzat, Holmes jauna. Nire jokoa ikusi duzu, nonbait, eta hasieratik tentel baten moduan erabili nauzu. Bueno, jauna, aitortu behar dizut irabazi didazula eta...

Une batean bertan, bularretik errebolber bat atera eta bi tiro egin zituen. Sentsazio bero eta bizia sentitu nuen, burdina goritu bat izterrean sakatu izan balidate bezala. Kraskada bat entzun zen Holmesen pistola gizonaren burura erori zenean. Ikusi nuen nola zabaltzen zen lurrean, odola aurpegian behera zihoakiola, Holmes armak kentzen zizkion bitartean. Gero nire lagunaren beso gihartsuak nire inguruan izan nituen eta aulki bateraino eramaten ninduen.

—Ez zaude zaurituta, Watson? Jainkoarren, esan ez didazula zaurituta zaudenik!

Zauri bat merezi zuen —zauri asko merezi zituen— maskara hotz haren atzean zegoen leialtasun eta maitasun sakon hura ezagutzeak. Begi argi eta gogorrek lausotu egin zitzaizkion une batez, eta ezpain sendoak dardarka zituen. Une hartan, behin eta bakarrik, bihotz handi baten zein adimen handi baten ikuspegia izan nuen. Nire urte guztietako zerbitzu apal baina zintzoak errebelazio une hartan jo zuten gailurra.

—Ez da ezer, Holmes. Marradura hutsa da.

Aizto txikiarekin prakak urratu zizkidan.

—Arrazoi duzu —oihukatu zuen, arnasa lasaigarri handi batekin—. Guztiz azalekoa da.

Haren aurpegia suharria bezala gogortu zen gure presoaren begiratu zuenean, hura eserita baitzegoen, aurpegi nahasiarekin.

—Jaungoikoarren, hobe zuretzat. Watson hil bazenu, ez zinatekeen gela honetatik bizirik aterako. Orain, jauna, zer esan behar duzu zure alde?

Ez zuen ezer esateko. Etzanda jarraitu zuen, bekoki ilunez begira. Holmesen besoari eutsita, bion artean azpira begiratu genuen, tapa sekretuak agerian utzitako soto txikira. Evans-ek berekin behera eramandako kandelak argitzen zuen oraindik. Gure begien aurrean herdoildutako makineria pila bat ageri zen, paper-biribil handi batzuk, botila mordoa, eta mahai txiki baten gainean txukun-txukun antolatuta, sorta txiki ugari.

—Inprenta bat... diru-faltsugile baten tresneria —esan zuen Holmesek.

—Bai, jauna —esan zuen gure presoak, poliki-poliki zutik jartzen saiatuz eta gero berriro aulkian hondoratuz—. Londresen inoiz ikusi den faltsutzaile handiena. Hori Prescotten makina da, eta mahai gaineko sorta horiek Prescotten bi mila billete dira, bakoitza ehun balio duena eta edozein tokitan pasatzeko modukoa. Har itzazue, jaunak. Har ezazue tratu moduan eta utzidazue ihes egiten.

Holmesek barre egin zuen.

—Ez dugu horrela jokatzeko, Evans jauna. Herrialde honetan ez dago zuretzat ezkutalekuzulorik. Prescott gizon hori tiroz jo zenuen, ezta?

—Bai, jauna, eta bost urte eman zizkidaten horregatik, nahiz eta bera izan zen nire aurka atera zena. Bost urte... zopa-plater baten tamainako domina eman behar zidatenean. Gizon bizidun bakar batek ere ezingo zukeen Prescott bat England Bankuko billete batetik bereizi, eta nik bidetik kendu izan ez banu Londres haiez gainezka jarriko zuen. Ni nintzen haiek non egiten zituen zekien munduko bakarra. Harritzekoa al da tokira iritsi nahi izatea? Eta harritzekoa al da izen arraroko zomorro-biltzaile ergela haren gain-gainean bizitzen aurkitu nuenean, eta sekula gela uzten ez zuenean, nik ahal nuena egin behar izatea hura handik kentzeko? Beharbada zuhuragoa izango nintzen hura ere kendu izan banu. Erraza izango zen, baina bihotz biguneko gizona naiz eta ezin dut tiroka hasi beste gizonak ere arma bat ez badu. Baina esadazu, Holmes jauna, zer egin dut gaizki, bada? Ez dut lantegi hau erabili. Ez dut agure zurrun hau mindu. Zergatik harrapatzen nauzue?

—Nik ikusten dudanez, hilketa-saiakera besterik ez —esan zuen Holmesek—. Baina hori ez da gure lana. Hori hurrengo fasean hartuko dute. Guk une honetan nahi genuena zeure pertsona gozoa zen. Deitu Yard-era, Watson. Ez da erabat ustekabekoa izango.

Horiek ziren, beraz, Killer Evansi eta hiru Garrideben asmakizun harrigarriari buruzko egitateak. Geroago jakin genuen gure adiskide zahar gizajoak ez zuela sekula gainditu bere amets zapuztuen kolpea. Airean eraikitako gaztelua erori zitzaionean, hondakinen azpian lurperatu zuen. Azken berriak Brixtoneko erietxe batean zeudela izan genituen. Egun pozgarria izan zen Yard-en Prescotten tresneria aurkitu zutenean; izan ere, bazekiten existitzen zela, baina gizona hil ondoren ez zuten inoiz lortu non zegoen jakitea. Evansek, benetan, zerbitzu handia egin zuen, eta CIDeko zenbait gizon zintzo hobeto lo egitera iritsi ziren, faltsutzailea bere kasa arrisku publiko bereziko mota baita. Pozik ordainduko zuketuen gaizkileak aipatutako zopa-plater tamainako domina hura, baina epaimahai eskergabe batek ez zuen hain begi onez ikusi kontua, eta Killer hura berriro itzuli zen irten berria zen itzal haietara.